

Ajánlások az Olvasó népert mozgalom továbbfejlesztésére*

I.

A szocialista közművelődési könyvtárhálózat születésének huszadik évfordulóján, 1969-ben Mezőszentgyörgyön hangzott el az Olvasó népert mozgalom társadalmi elnökségének nagyhatású felhívása. „A társadalmi fejlődésnek olyan szakaszába jutottunk, amikor az előttünk levő nagy feladatok nemcsak igénylik, de megkövetelik, hogy valóban minél előbb »olvasó nép«-pé váljék a magyar nép... több évtizedig tartó emberformáló munkára vállalkozunk, amely napról napra megújuló leleményt, szívósságot követel mindazoktól, akik szolgálatába szegődtek... Az a cél, hogy minden termékenyítő gondolat — bármely szűk körben fogalmazódjék meg — közös értékke váljék, s az egész nemzet műveltségét gyarapító közös munkára serkentsen” — mondomta a felhívás.

Négy év telt el a Magyar Írók Szövetsége által indított mozgalom kezdete óta. Ez a négy év szép sikereket hozott olvasási kultúránk fejlesztésében, s az eredményekben kétségtelenül része volt az Olvasó népert mozgalomnak is. A legfontosabb területen, a tömeges olvasás feltételeinek megjavításában előrehaladást értünk el. Ezt bizonyítja például az is, hogy megállt a közművelődési könyvtárak állománygyarapítási, költségvetési kereteinek csökkenése, és ma már a legtöbb helyen szerény fejlődésnek vagyunk tanúi. Sok könyvtár épült, s e korszerű intézmények olvasótáborának rohamos növekedése is a tömeges olvasási igény eleven jelentkezését tükrözi. Szombathely új megyei könyvtárában két év alatt érték el azt az olvasólétszámot, amire tíz év múlva számítottak, Miskolc új könyvtáraiban már a megnyitásuk utáni első időszakban is több ezer új olvasó jelentkezett. Örvedetes, hogy a könyvtári statisztika szerint az utóbbi években a tanulóiifjúság után a 20—30 év közötti korosztály könyvtárhasználatában mutatkozik a legnagyobb növekedés.

Az elmúlt években jelent meg a Művelődésügyi Minisztérium két nagyjelentőségű irányelve a könyvtári szolgáltatások fejlesztéséről: Az egyik a tanácsi könyvtárhálózat távlati fejlesztésére, a másik a 18 éven aluli ifjúság jobb könyvtári ellátására ad útmutatást. Ezekkel összhangban adta ki a SZOT a szakszervezeti könyvtárak fejlesztésének irányelveit. Az említett irányelvek világosan meghatározzák a könyvtár-fenntartók legfontosabb fejlesztési feladatait. Az irányelvek érvényesülését segíti az oktatásügy reformjára vonatkozó párhatharozat is a könyv és az olvasás fontos oktatási szerepének meghatározásával. A könyvtárügyi irányelvek és intézkedések megszületésében az erősödő társadalmi igény is közrejátszott.

Az Olvasó népert mozgalomnak éppen az a legfontosabb feladata, hogy hangot adjon a társadalmi igényeknek és a megvalósításuk érdekében tevékenykedők e társadalmi igények állhatatos képviselőivel elősegítsék a helyes állami intézkedések megszületését, majd végrehajtásukra minél nagyobb társadalmi erőket állítsanak sorompóba. A mozgalom ezt a feladatát nagyrészt teljesítette is, s valóságos társadalmi igények alapján vált szellemi energiákat mozgósító, anyagi erőket felkutató és szervező tömeges mozgalommá. Működésének is köszönhető, hogy javult társadalmunkban a művelődés becsülete, a könyvkultúra értékei iránt fogékony közszellem, s ez jobb légkört teremtett a társadalmi méretű olvasáshoz. Különösen az ifjúság műveltségéért, olvasóvá neveléséért tett sokat a mozgalom — a Kincskereső c. irodalmi gyermeklap indításától kezdve a gyermekkönyvhetek és gyermekkönyv-hónapok rendezésén keresztül a korszerű pedagógusnevelésért folytatott anketókig. 1972-ben a *nemzetközi könyvév nagyszabású hazai rendezvényei és akciói is erősítették az Olvasó népert mozgalom hatását.*

Könyvkiadásunk is fontos feladatának tartotta a társadalom olvasottsági színvonalának következetes emelését. Törekvéseinek eredményességét bizonyítja az is, hogy az 1972-es évben minden eddiginél több könyvet, 6648 művet jelentetett meg, 63 millió példányban. A közelmúltban olyan nagyszabású vállalkozásokba fogott, mint például az ifjúság számára szóló „Képes földrajz” és „Így éltek” című sorozat kiadása, illetve „A magyar irodalom remekei”, és „A szovjet irodalom könyvtára” címmel a felnövekvő olvasótábor számára indított sorozatok.

* Az Olvasó népert mozgalom első országos tanácskozására (Nyíregyháza, 1973. jún. 14—15.) készített előterjesztés.

Mindez azonban csak kezdete a mozgalomnak. Emlékeztetnünk kell rá, hogy nem kampányt, hanem évtizedekre szóló szívós munkát vállaltunk. Ennek kibontakoztatása már napjainkban is olyan sokrétű társadalmi, közéleti cselekvést kíván, hogy a mozgalom kinőtt az Irószövetség kereteiből. Ezért a Hazafias Népfront V. kongresszusa vállalta, hogy a mozgalom gazdája lesz, s szolgálatába állítja a több mint egy évtizede működő könyvbarát-bizottságokat, amelyek elsősorban a szervezésben értek el elismerésre méltó eredményeket.

„A népfrontnak természetesen nem a párt és a tanács munkáját kell utánoznia, nem a párt- és állami szervek helyett kell dolgoznia, hanem meg kell keresnie a társadalmi szerepének és a népfrontmunka jellegének megfelelő sajátos tevékenységet, tartalmat és formát. E tevékenységnek a *kultúra ténylegesen tömegessé válására*, a tömeges *önművelésre* kell törekednie” — mondja a Hazafias Népfront művelődési munkájáról kiadott állásfoglalás.

Valóban ezen az úton kell elindulnunk, hogy megtervezhessük a mozgalom következő éveinek legfontosabb tennivalóit. Törekvéseinkkel párhuzamosan, céljainkat segítik a hazai könyvnyomtatás és könyvkiadás 500. évfordulójára szervezett akciók, tanácskozások, kiállítások és a jubileumra megjelenő kiadványok. Egyike voltunk az „500 év — 500 iskolai könyvtár” elnevezésű akció kezdeményezőinek is, s teljes erővel támogatni kívánjuk ezt a mozgalmat, amely a hazai könyvtárügy „legszűkebb keresztmetszetén”, az iskolai könyvtárhálózaton kíván társadalmi erővel segíteni, s amelynek törekvése egybevág kezdettől fogva vallott álláspontunkkal: a mozgalomnak mindenekelőtt az ifjúság olvasása érdekében kell kifejtene tevékenységét.

Az olvasás, a könyv szeretete, az önművelés igényének felkeltése elválaszthatatlan a *közösségtéremtéstől*, a közéleti részvételtől. A mozgalom akkor lesz eredményes, ha tevékenységével olyan művelődési közösségek láncolatának kialakulásához járul hozzá, amelyek mind több embert vezetnek el az önműveléshez, annak fő színteréhez, a könyvtárhoz, továbbá a köz javát szolgáló tevékenykedéshez. A művelődési közösségeknek együttgondolkodó és együttcselekvő közösségekké kell válniuk.

„... e művelődési munkaközösségek által, e munkaközösségek és az intézmények dialektikus viszonya által létrehozzuk a kulturális munka olyan *dinamikus struktúráját*, melyben az igénylő társadalmi és az igényeket kielégítő állami pólusok hasznosan szikráznak össze, kölcsönös segítségben és versengésben” — állapítja meg a Hazafias Népfront művelődési munkájáról már idézett állásfoglalás.

Valóban: a mozgalomnak fel kell figyelnie a különféle művelődési intézmények és szervezetek mellett vagy azokon kívül társadalmi öntevékenységgel létrehozott művelődési munkaközösségekre. Tevékenységüket támogatnunk kell, tapasztalataikat össze kell gyűjtenünk, példájukat el kell terjesztenünk, s elő kell segítenünk új munkaközösségek alakulását is. A mozgalom ötleteket adhat a munkaközösségek tevékenységéhez, ösztönzéseivel hozzájárulhat ahhoz, hogy munkájuk tartalommal telítődjék meg, s létük élő folyamattá állandósuljon.

II.

Az Olvasó népért mozgalom továbbfejlesztésére az alábbi ajánlásokat tesszük:

1. Az olvasásra, a tájékozódást segítő könyvek munkaeszközként való használatára nevelésnek, végső soron az önművelési, önnevelési igények felébresztésének az ifjúság körében kell elkezdődnie.

— Fontos feladatunk, hogy elősegítsük a korszerű *iskolai könyvtárak* megteremtését. Támogatjuk azt a törekvést, hogy minden oktatási intézményben legyen olvasóteremmel ellátott könyvtár. A most kibontakozó „könyvet az iskolának” akció sikeréért a vállalkozást elindító és felkaroló társadalmi szervezetekkel együtt tegyünk meg mindent. Támogassuk a Szabad Föld példamutató, mozgósító munkáját, amely sok általános iskolai diáktólthoz könyvtárának gyarapítására teremtett társadalmi alapot. Segítsük olyan pedagógiai közszellem kialakulását, amely az eddig legfontosabb szerepet szán az oktató-nevelő munkában a könyvtáraknak, s a nem tankönyv jellegű könyvek olvasásának.

— Továbbra is segítsük a gyermek- és az ifjúsági *művelődési körök, klubok* munkáját. E művelődési közösségeknek adjon helyet a könyvtár, adjon a művelődési ház, az iskola, a múzeum, a népfront-klub vagy más intézmény is, amely megfelelő helyiséggel rendelkezik. Karoljuk fel és terjesszük el azt az ígéretes kezdeményezést, amely a Pest megyei budai járásban indult el, s amelynek keretében a tájékozott tartozó hét-nyolc községben egyszerre szervezték meg az ifjúsági olvasó-klubokat.

— Folytassuk a gyermekek, az *ifjúság olvasóvá* nevelését, művelődési igényének felkeltését, továbbfejlesztését. Támogassuk az olyan, kisebb hatókörű kezdeményezéseket is, mint a „Gyermekek az Olvasó népért” vállalkozás, amelyben a gyerekek nemcsak önmagukat művelik, hanem egyúttal a közművelődés társadalmi mun-

kásaivá is válnak. (Ilyen például a Pest megyében a nagykátai, majd a dabasi járásban „Úttörők az Olvasó népert” címmel szervezett, valamint a hasonló elképzelésből a Somogy megyei marcali járásban született „Az első könyv házhoz megy” akció, amelynek keretében általános iskolás gyerekek viszik el a nem olvasó családoknak az első könyvtári könyvet.)

— Törekedjünk arra, hogy minél több helyen rendezzenek az ifjúság körében nagyon népszerű, s az irodalmi nevelést is jól szolgáló *rendhagyó irodalmi órákat*, melyekből a mozgalom kezdete óta több százat tartottak középiskolában, szakmunkástanulói intézetben és máshol.

— A már második éve megjelenő „*Kincskereső*” című gyermek-irodalmi folyóirat példányszámát lényegesen fel kell emelni, hogy eljusson minden gyermekkönyvtárba, általános iskolába és minél több gyerekhez.

— Szervezzünk továbbra is gyermek- és ifjúsági *olvasótáborokat*, mivel a két hétig tartó közös művelődés, elmélyült „együttgondolkodás”, közös cselekvés a fiataloknak olyan önművelési igényeket és közösségi élményeket nyújt, amelyek életük végéig hatnak rájuk. (Idén tizenkét olvasótábort szerveznek hátrányos helyzetben levő, más-más rétegbe tartozó fiataloknak: tanyasiaknak, állami gondozottaknak, ifjómunkásoknak, termelősövetkezeti fiataloknak.) Fontosnak tartjuk, hogy az olvasótáborokat fiatal művészek — írók, képzőművészek, zenészek stb. — vezessék, akik így az Olvasó népert mozgalom társadalmi munkásaivá válnak.

— Mint értékes kezdeményezést támogassuk a néphadseregben elindított „*Olvasó katonákért*” mozgalmat, amely sokat tehet és tesz is az alig vagy egyáltalán nem olvasó fiatalok művelődési igényeinek felkeltéséért. Kívánatos, hogy a sorkatonai szolgálataikat befejező fiatalok — a művelődési intézmények és a művelődési munkaközösségek segítségével — szervezeten bekapcsolódjanak az adott település kulturális életébe.

2. Hogy valóban olvasó néppé váljunk, nagy figyelmet kell fordítanunk mindarra, ami elősegítheti a *felnőttek öntevékeny* művelődését:

— A könyvbarát-mozgalom tapasztalatait felhasználva, az eddig ott tevékenykedőket bevonva változatlanul segítsük a *közművelődési könyvtárak* fejlesztését és korszerűsítését. Továbbra is szorgalmazzuk, hogy minden emberi közösségben — faluban, városi lakótelepen, üzemben és máshol — legyen a fejlődő igényeket kielégítő, olvasóteremmel működő, hanglemeztárral, vetítógéppel felszerelt, esztétikailag is példamutató, otthonosan berendezett, rendszeresen nyitvatartó könyvtár. Ezért javasoljuk az olyan kezdeményezések elterjesztését, mint a Szolnok megyei „Otthont a könyvnek — otthont a művelődésnek” jelmondatú vállalkozás.

— Tegyük erőfeszítéseket, hogy — különösen a nagyobb lélekszámú településeken és az üdülőhelyeken — külön *folyóiratolvasók* álljanak az érdeklődők rendelkezésére. Ezek bel- és külpolitikai kérdéseket megvitató fórumoknak is helyet adhatnak.

— Kívánatos, hogy a szétszórt települések lakóinak, a tanyai, külterületi lakosságának könyvtári ellátása a kis könyvgyűjteményeknél sokkal többet nyújtó, nagy választékot kínáló mozgó könyvtárakkal, az ún. *bibliobuszokkal* történjen, amire a legutóbbi időben a főváros mutatott példát.

— Szorgalmazzuk, hogy az olvasás kapjon helyet minden olyan közösségben, melyet valamilyen együttes tevékenység hívott életre. Ezért tartjuk fontosnak, hogy a szakmai klubok lépjenek ki érdeklődésük zárt keretéből és rendszeresen foglalkozzanak általános művelődéssel, önműveléssel is, mint például a pomázi kertbarát klub.

— Ugyanebből az okból támogassuk az öntevékeny, amatőr művészeti mozgalom felvirágoztatását, hogy a művelődők ne csak befogadók, hanem résztvevők, alkotók, a kultúra igazi birtokosai is legyenek. Vállaljunk részt a „Szóljatok — játszó, regélők” címmel meghirdetett pályázat népszerűsítéséből. Az amatőr színjátszás mellett ne feledkezzünk meg az öntevékeny mozgalom más ágairól sem. Ezért a képi kultúra, a képi látásmód kialakulása érdekében könyvtári eszközökkel segítsük a filmszaköröket, az amatőr filmstúdiókat és a filmklubokat.

— Ne csak azt a feladatot vállaljuk, hogy a művelődni vágyókkal megszerettetik a könyvet és az irodalmat, hanem védelmezzük nyelvünk tisztaságát, tegyünk meg minden tőlünk telhető édes anyanyelvünk ápolásáért, az anyanyelv tudatos használatáért is. Minden közösségben legyünk a beszédkultúra fellendítésének szószólói. Tegyünk sokkal többet a világos, szép magyar beszéd elsajátításáért az irodalmi színpadok s különösen a versmondás segítségével is.

— Mivel a műveltséget jól segíti ki az ének, a *közös éneklés*, minél több helyen — falun, városban, üzemben — alakuljon énekkar, Röpülj páva-kör, kórus. Segítsünk az ifjúságnak, hogy megtanulja népdalainkat s évszázados osztályküzdelmünket végigkísérő forradalmi dalainkat. Támogassuk az énekkarokat, népdalköröket, és azokat az intézményeket, amelyek segítik e kórusok és körök rendszeres tevékenységét.

— Tegyük többet a munkások műveltségének emeléséért mind a munkahelyeken, mind a dolgozók lakóhelyén. Segítsük a *szocialista brigádokat* abban, hogy jól tervezzék meg kulturális vállalásaikat, és azoknak eleget is tudjanak tenni. A bejáró, ingázó, sokat utazó munkásokat is vonjuk be a művelődésbe. Ezekre a feladatokra a szakszervezetekkel közösen dolgozzunk ki hosszabb időre szóló, a munkások érdeklődésére alapozott tervet, új ötleteket, új módszereket alkalmazunk a munkások megnyerésére.

3. A fenti feladatok minél hathatósabb megvalósítása érdekében fordítsunk az eddiginél több gondot az olvasómozgalommal kapcsolatos, de a kisebb közösségekhez nem kötődő akciók lebonyolítására, mindazoknak a lehetőségeknek kihasználására, melyek az Olvasó népert mozgalom céljait segíthetik, tevékenységét előmozdítják:

— Törekedjünk arra, hogy a nagy rendezvényeket mindig színiesen szervezzük, új és új ötletekkel gazdagítsuk. A szép hagyományt ápoló nagy rendezvények, például a *könyvhetek és könyvhónapok*, a hagyományos könyvvásárok alkalmával az író-olvasó találkozókön kívül sokfajta egyéb programot is szervezzünk. Tegyük általánossá és fejlesszük tovább az újabbban népszerűvé váló megyei gyermek- és ifjúsági könyvhónapokat.

— Igen fontosnak tartjuk a könyvhöz fűződő, egymást követő *évfordulók* méltó megünneplését. A tavalyi *nemzetközi könyvév* tanulságait felhasználva törekedjünk arra, hogy a magyar könyvnyomtatás megindulásának 500. évfordulóját minél emlékezetesebbé tegyük. Kövessünk el mindent az emlékbizottság programjának minél eredményesebb megvalósításáért. Segítsük sikeresen véghezvinni a „Petőfi emlékkönyvtár” mozgalmat, amelynek célja, hogy még több könyvtárat bővítsünk, korszerűsítsünk, szilárd bázisokat teremtsünk a nagy költő hagyományainak ápolására.

— Szervezetten támogassuk az Olvasó népert mozgalomhoz *csatlakozó szervek akcióit*, mint amilyen volt például a KISZ „Olvasó ifjúság”, az MSZBT „Kell a jó könyv” mozgalma. A siker érdekében ezek az olvasótoborzó versengések, vetélkedők találjanak éltető közegre a művelődési körökben, klubokban, művelődési munkaközösségekben. A korlátozott hatókörű mozgalmakat, különféle akciókat meg kell ismertetni a társadalommal, elterjesztésükre szélesebb társadalmi alapot teremteni. A további versengések és vetélkedők előkészítésében és lebonyolításában kapjanak nagyobb szerepet ezek a közösségek.

— A könyvkiadók teremtsék meg a méreteiben és minőségében korszerű könyvkiadást, az olvasási kultúra színvonalemelkedésének legfontosabb feltételét. Gondoskodjanak arról, hogy a magyar és a világirodalom klasszikusaiból és az ún. standardművekből mindig legyen kellő választék. Induljon még több olcsó, de nagy példányszámú sorozat, hogy a legfontosabb művek könnyen eljussanak mindenhova. Az eddiginél színvonalasabb írásos könyvpropaganda keltse fel az érdeklődést olyan művek iránt, amelyekben az alkotók társadalmunk legégetőbb, legfontosabb kérdéseit tárják fel, és amelyek elengedhetetlenül szükségesek az önműveléshez, önneveléshez, önálló tájékozódáshoz.

— A *tömegkommunikáció* fórumai és eszközei érezzék még inkább kötelességüknek az olvasómozgalom állandó népszerűsítését, a tapasztalatok kicserélését, a bevált és sikeres kezdeményezések elterjesztését. A rádió irodalmi és ifjúsági, valamint a TV ifjúsági osztálya, amely eddig is sokat tett a mozgalomért, a jövőben még tervszerűbben foglalkozzék az olvasás megszerettetésével, az olvasásra való nevelés elméleti és gyakorlati kérdéseinek bemutatásával, életmegnyilvánulásainak ismertetésével. A Rádió és Televízió *Újság* fejlessze tovább a közelmúltban indított hasznos „Könyvespolc”-rovatát. A televízió a híradó rövid riportjain kívül is foglalkozzék az Olvasó népert mozgalom legfontosabb akcióival.

III.

Az Olvasó népert mozgalom társadalmi vezetése olyan módon is segíti a fenti ajánlások megvalósítását, hogy módszertani leveleket ad ki, melyekben részletes útmutatást nyújt az akciók végrehajtásához, az ajánlott művelődési formák tevékenységéhez. Az elsősorban tapasztalatokat, javaslatokat tartalmazó módszertani leveleket azonban semmiképpen sem valamiféle központi utasításként kell felfogni. Ezek csupán segítségül szolgálnak, s a mozgalom éppen azzal mutathatja meg életképességét, erejét, ha egyedei vagy közösségei újabb és újabb formákkal gazdagítják közművelődésünket, s a régi formáknak új, sokszínű, változatos tartalmat adnak. Erre a nemes feladatra sorainkba hívunk mindenkit, aki valóban szívügyének tekinti népünk kulturális felemelését, a valóban „olvasó népert, művelt népert” folytatott áldozatos, mindennapi fáradozást.

A Hazafias Népfront
művelődési munkaközössége